

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

2. MINTAFELADATSOR

KÖZÉPSZINT

JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI ÚTMUTATÓ

2015

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

A vizsgadolgozat javításának, értékelésének általános tudnivalói

Az írásbeli feladatrész mindhárom feladatát javítani és értékelni kell helyesírás és íráskép szempontjából az útmutató végén közöltek szerint.

A *Szövegértési feladatsort* a javítási útmutató vonatkozó részében közölteknek megfelelően kell javítani.

A *Köznapi szövegalkotás* választott feladatát a feladatban és a javítási útmutatóban megadott szempontok szerint kell értékelni.

A *Műértelmező szövegalkotás* választott feladatát négy szempontból kell értékelni: tartalom, szövegszerkezet, stílus és nyelvhelyesség szerint.

A *Köznapi szövegalkotás* és a *Műértelmező szövegalkotás* egyértelműen jónak minősített tartalmi elemeit a javító tanár pipával jelölje.

I. SZÖVEGÉRTÉS ÉS KÖZNAPI SZÖVEG ALKOTÁSA

Szövegértési feladatsor

A feladatok értékelése, pontozása

- A válaszokra csak a javítási-értékelési útmutatóban megadott pontszámok, illetve részpontszámok adhatóak. ½ pont nem adható.
- A hiányzó válasz minden esetben 0 pont.
- A helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadók.
- A javító tanár csak az útmutatóval lényegében egyező tartalmú választ értékelheti pontokkal.
- Az aláhúzások is jelzik az elvárható tartalmi elemeket. A több helyes válaszlehetőséget / jel különíti el egymástól. A megfogalmazás – ahol ilyen természetű a feladat – természetesen eltérhet a javítási útmutatótól.
- Több megoldás, válasz esetében csak az első megadott számú vehető figyelembe.
- A pontozásban figyelembe kell venni a válasz megfogalmazását is, amennyiben ezt az útmutató előírja.

Olvassa el a következő szöveget, majd oldja meg a kapcsolódó feladatokat!

Zenélő szobrok

„Vivos voco, Mortuos plango, Fulgura frango”	„Az élőket szólítom, a holtakat siratom, a villámokat elűzöm.”
--	--

- 1) A harang egyike az emberiség legszebb szimbólumainak. Nem csupán a keresztény vallás jelképe: kisebb változatával, a csengővel együtt több ezer éve jelen van az emberek világában, legyen szó a világ bármely részéről, Kínától Nyugat-Európáig.
- 2) Nálunk a harangszó ugyanilyen fontos, és ugyanilyen bensőséges érzéseket kelt, hiszen az emberi élet nagy eseményeit – ünnep, születés, házasság, temetés – századok óta harangszó kíséri. A régi időkben harang szólított istentiszteletre, harang köszöntötte a háborúból győztesen hazatérőket, a békét, az egyházi és világi méltóságok érkezését. Harangzúgás figyelmeztette az embereket a természeti csapás, tűzvész vagy árvíz esetén. A néphit szerint a harang elhárítja a villámcsapást is; lápos, ködös vidéken és az éj leszállta előtt pedig a harangszó vezeti haza az eltévedt embert. Nekünk, magyaroknak a déli harangszó sajátos történelmi emlékeket idéz: több mint ötszáz éve III. Callixtus pápa rendelte el, hogy mindennap pontosan délben megszólaljanak a harangok,

könyörgésképp a török támadás kivédésére. Amikor a nándorfehérváriak győzelmet arattak a török felett, a kortársak a diadalt az ima és a harangszó erejének tulajdonították. Ezután VI. Sándor pápa rendelkezett arról, hogy a keresztény világban minden délben szólaljanak meg a harangok jelezve, hogy a kereszténység védelme, az összetartás minden időben és minden helyen fontos kötelesség. Érdekes egyébként, hogy Kőszegen délelőtt 11 órakor is megkondulnak a harangok, ez ugyanis Jurisics Miklós és vitézei törökök felett aratott, neves győzelmét (1532) hirdeti mind a mai napig. Az utóbbi évtizedekben a haranghasználat sok városban megkopott, a harangozásnak nincs jelentősége a hétköznapi életben. Bizonyos szokások jelentőségüket veszítették, és csak a legszükségesebb esetekben, a legünnepélyesebb alkalmakkor szólalnak meg a harangok.

- 3) A harangöntés ősi mestersége valamelyest mindig „misztikus” tevékenységnek számított. Nem véletlenül: tucatnyi szakma alapos ismeretét igényli, a harangöntő legalább annyira szobrász, mint mérnök, munkája pedig művészet és tudomány is egyben. Valamikor, évszázadokkal ezelőtt a harangöntés még vándoripar volt. Ha valahol jó agyaglelőhelyre találtak, az iparosok letelepedtek akár egy emberöltőnyi időre is, és egészen addig maradtak, míg el nem látták a környéket haranggal.
- 4) A harang tervezésétől az első megszólalásáig hosszú hónapok telnek el, és egy-egy ilyen „zenélő szobor” elkészítése pontos és kemény munkát, türelmet igényel, ráadásul csak a munka legvégén derül ki az eredmény: megfelelő hangon csendül-e fel az új harang az első megkondításkor. Nem lehet véletlen, hogy ma már mindössze húszan-huszonöten vannak a világon, akik e mesterséget űzik. Európa hét harangöntője közül is egy hazánkban található: a fővárostól húsz kilométerre lévő kis helységben, Órbottyánban működik a Gombos család műhelye (Magyarországon csak itt és Solymáron találtak megfelelő minőségű agyagot). Gombos Lajos még nevelőapjától, Szlezák Lászlótól tanulta a mesterséget: a század derekán száz embert foglalkoztató műhelye volt Budapesten, s mintegy ötezer harangot készítettek a világ minden részéről érkező megrendelésekre. A családi tradíciót Gombos Lajos fia, Gombos Miklós vitte tovább: ma két különálló, de szomszédos műhelyben dolgoznak.

HARANGKÉSZÍTÉS

- 5) A harang szerkesztése bonyolult művelet. Gombos Lajos a mai napig papíron végzi ezt a precíz, nagy pontosságot igénylő munkát, tapasztalati képletekkel és arányokkal dolgozva. (Japánban próbálkoztak számítógépes szerkesztéssel – sikertelenül.) A harangöntés művészet és ugyanakkor mérnöki munka: a harang hangját elsősorban alakja határozza meg, ezenkívül legfeljebb az ötvözet összetétele, illetve tisztasága befolyásolja még.
- 6) A harangöntés első lépése a harang belsejének megfelelő üreges agyagmag elkészítése, ez az öntőgödörben történik. Ennek a magnak a felületét vonják be faggyú, viasz és grafit keverékével, majd alakítják ki a harangköpeny alakjának megfelelő álharangot agyagból. Ez a készülő harang pontos mása, ennek felületére kerülnek az agyag kiszáradása után a viaszból készült díszek, feliratok is. A harang díszítése szintén jellegzetes: az alkalmazott motívumok utalnak a megrendelő felekezeti hovatartozására – a katolikusok rendszerint angyalfejes díszítést és latin feliratot, a reformátusok kelyhes mintákat és magyar idézetet kérnek a harangra. A szövegek emellett rögzítik az öntés helyét, idejét és a harangkészítő mester nevét is. Ezt kiegészíthetik bibliai idézetek, a harang megrendelésének apropója, valamint az adományozó neve.
- 7) Az álharangra aztán nagyon óvatosan, kilenc-tíz lépésben, ecsettel viszik fel az úgynevezett finomsár rétegeket. Ez a keverék szintén ősi és féltve őrzött recept: többek között tartalmaz agyagot, lisztet, vizet, tejet, tojást, sőt emberi hajszálakat is. E szokatlan összeállítás az anyag homogenitását, repedésmentességét biztosítja. Így alakítják ki a kész harang belső részének

negatív lenyomatát. Erre vasabroncsokat és emelőhorgokat szerelnek, hogy kiszáritása után fel lehessen emelni. A szárítás – kiegészítés – 800-900 °C-on történik. Ezután felemelik a köpenyt, az állharangot eltávolítják, a köpenyt visszahelyezik a mag fölé, és az így keletkező helyre öntik a megolvasztott bronzot. Mindez az öntőgödörben történik, melyet a földdel gondosan körbedöngölnek. Néhány napi hűlés, a folyékony fém teljes megszilárdulása után kiássák és kiemelik a harangot, majd a ráégett agyagot leverik. A harang testét óvatosan megtisztítják, majd némi csiszolás, reszelés után kialakul a kész harang.

- 8) A harangkészítés további érdekessége, hogy jóllehet a harang hangja méretétől és formájától függ, mégis hang alapján rendelik meg. Ha több harang van egy toronyban, azoknak igazodniuk kell egymáshoz, hogy meglegyen a zenei harmónia.

NAPSZAKI HARANGOZÁSOK

- 9) Reggeli harangszó: Hajnali 5, 6, vagy 7 órakor megszólaló harangszó, amely legfőképpen falvakban és vidéki városokban jellemző. Faluhelyen és sok kisvárosban is ez ébresztette és ébreszti ma is a mezőre induló embereket. Budapesten és a nagyobb városokban ez a szokás kihalófélben van. A hajnali harangszó sok helyen erős ellenállást, tiltakozást, perlekedést vált ki a templom környékén lakók körében, így némely templomban elmarad.
- 10) Déli harangszó: A római katolikus egyházban minden plébánia legalább egy templomában kötelező harangozni délben. Budapesten az evangélikusok körében Rákoskeresztúron, Rákospalotán és Cinkotán, a református templomok közül pedig csak a Kispest-Rózsatéri templom harangja „húzza a levesnótát”.
- 11) Esti harangszó: Hivatalosan télen 7, nyáron 8 órakor szólal meg. Szép szokás, hogy némely településen az ünnepek előestéjén az esti harangszót másmilyenné, ünnepélyesebbé teszik, pl. avval, hogy nem a megszokott, hanem eggyel nagyobb harang szól. Így Kecskeméten minden szombat este a Nagytemplom középharangja helyett a nagyharangot húzzák meg. Kalocsán ünnepek előestéjén az érseki nagyharang zeng.

Forrás: *Magyarország száz csodája II.*, Budapest, Totem Plusz Könyvkiadó, 2003. 60–61. old.
<http://www.magyarharangok.hu/szokasok.html>

1. Döntse el, hogy az alábbi mondatban a párba állított két-két kifejezés közül melyik az igaz! A párba állított kifejezéseket dőlt betűvel írtuk, a két-két lehetőséget / jel választja el egymástól. (2. bekezdés)

III. Callixtus / VI. Sándor pápa a török felett aratott nándorfehérvári / kőszegi győzelem után rendelte el a 11 órai / déli harangszót.

A minden elemében helyes mondat 1 pont.

Adható: **1**, 0 pont.

2. Mivel indokolja a szöveg, hogy egyre kevesebben választják ezt a mesterséget? Három tényre hivatkozzon! (3., 4., 5. bekezdés)

- *tucatnyi szakma alapos ismeretét igényli*
- *nagy tapasztalat szükséges hozzá*
- *a harangöntés művészet és tudomány / művészet és ugyanakkor mérnöki munka*
- *a munkafolyamat bonyolult művelet / precíz, nagy pontosságot igénylő munka / pontos és kemény munka*
- *a harang tervezésétől az első megszólalásáig hosszú hónapok telnek el*

- *csak a munka legvégén derül ki az eredménye*
- *a harang szerkesztése bonyolult művelet*

Minden helyes tény 1 pont.

Adható: 3, 2, 1, 0 pont.

3. Milyen okot említ a szerző a következő állításokkal kapcsolatban? (2., 5. bekezdés)

„a harangozás bensőséges érzéseket vált ki” (2. bekezdés)

az emberi élet nagy eseményeit – ünnep, születés, házasság, temetés – századok óta harangszó kíséri

„a keresztény világban minden délben harangoznak” (2. bekezdés)

könyörgésképp a török támadás kivédésére /

„a kereszténység védelme, az összetartás minden időben és minden helyen fontos kötelesség”

„a számítógép nem használható a harangkészítő mesterségben” (5. bekezdés)

tapasztalati képletekkel és arányokkal kell dolgozni

„A hajnali harangszó némely templomban elmarad” (9. bekezdés)

„ellenállást, tiltakozást, perlekedést vált ki a templom környékén lakók körében”

Minden helyes ok 1 pont. A saját szavakkal megfogalmazott válasz és az idézet egyaránt elfogadható.

Adható: 4, 3, 2, 1, 0 pont.

4. Figyelje meg a következő folyamatot: „az emberi élet nagy eseményei” – „villámcsapás ellen” – „a kereszténység védelme”. Milyen módon változott ennek alapján a harangozás célja az idők során? Két elemet írjon! (2. bekezdés)

A konkrét eseményektől az elvontabb, általános eseményig, majd szimbolikus jelentésig halad a változás.

A személyesség helyét átveszi a közösségi érvényű üzenet.

2 lényegileg jó elem 2 pont, egy lényegileg jó elem 1 pont.

Adható: 2, 1, 0 pont.

5. Sorolja fel, mitől függ a harang hangja? 4 elemet említsen! (5., 8. bekezdés)

- *alak / forma*
- *ötvözet*
- *tisztaság*
- *méret*

Minden helyes elem 1 pont.

Adható: 4, 3, 2, 1, 0 pont.

6. Milyen tudás kell a harangöntéshez? Két elemet említsen a szövegből! (3. bekezdés)

mérnöki – szobrász

Minden helyes elem 1 pont.

Adható: 2, 1, 0 pont.

7. A cím melyik elemét és milyen szempontból értelmezi a 2. és a 6. bekezdés?

2. bekezdés: a „zenélő” kifejezés / a hangzás értelmezése, a hangzás jelentését hangsúlyozza

6. bekezdés: a szobor elemet értelmezi, a harang kialakításának fázisainak leírásával

Minden lényegileg helyes válasz 1 pont.

Adható: 2, 1, 0 pont.

8. Értelmezze a szöveg alapján a következő kifejezéseket. Mire utalnak az összetett szó utótagjai?

„harangöntés” (7. bekezdés)

A harang készítésének utolsó fázisa a bronz öntése a formába, így a harang anyagának felhevített állapotára, illetve ennek kezelésére utal

„levesnóta” (10. bekezdés)

A déli harangszóhoz kapcsolódik, az ebédhez tartozó leves kifejezést kapcsolja össze a hanghatással, amelynek „nóta” megnevezése familiárisabb, általánosabb.

Minden lényegileg helyes válasz 1 pont.

Adható: 2, 1, 0 pont.

9. Sorolja fel a harang gyártása során kialakuló rétegeket belülről kifelé a vázlat szerkezetének megfelelően! (6., 7. bekezdés)

1. réteg: *mag*

2. réteg: *faggyú, viasz, grafit keveréke*

3. réteg: *álharang* és 3. réteg: *kiöntött harang*

4. réteg: *köpeny (finomsár réteg)*

Minden helyes réteg megnevezése 1 pont.

Adható: 5, 4, 3, 2, 1, 0 pont.

10. Melyik anyag közös a felirat elkészítésében és az agyagmag felületi kezelésében az öntés előtt? (6. bekezdés)

viasz

A helyes válasz 1 pont.

Adható: 1, 0 pont.

11. Mit jelentenek a szövegben a következő kifejezések? (3. 6. bekezdés)

misztikus (3. bekezdés): *titokzatos többléttudást igénylő / felülről ihletett / észokokkal nem megközelíthető*

vándoripar (3. bekezdés): *nem helyhez kötött tevékenység / a tevékenység térben változó voltára utal*

apropója (6. bekezdés): *oka*

Mindegyik jó magyarázat 1-1 pont.

Adható: 3, 2, 1, 0 pont.

12. Milyen viszonyt feltételez a szöveg a mottó harmadik kijelentése és a tudományos megfigyelések között? Válaszát értelmezze is! (Mottó, 2. bekezdés)

A kijelentést („a villámokat elűzöm”) néphitnek minősíti. A többi szerep tényszerű, bizonyítható, a villámlásra vonatkozó hatása tudományosan nem alátámasztott.

A viszony jó megnevezése 1 pont.

A jó értelmezés 1 pont.

Adható: 2, 1, 0 pont.

13. Milyen összefüggés van a harang mérete és az ünnep fontossága között? Válaszát két példával is igazolja! (11. bekezdés)

Összefüggés: *Minél nagyobb ünnep során szólal meg a harang, annál nagyobb harangot szólaltatnak meg.*

Példa: *az ünnepek előestéjén az esti harangszót másmilyenné, ünnepélyesebbé teszik például avval, hogy nem a megszokott, hanem eggyel nagyobb harang szól.*

Példa: *Kecskeméten minden szombat este a Nagytemplom középharangja helyett a nagyharangot húzzák meg, / Kalocsán ünnepek előestéjén az érseki nagyharang zeng.*

Az összefüggés 1 pont.

Mindegyik jó példa 1-1 pont.

Adható: 3, 2, 1, 0 pont.

14. Keresse meg a táblázatban felsorolt kifejezésekhez leginkább illő kifejezést a szöveg alapján! A megadott szavak közül kettő felesleges!

*harangozás 11 órakor, kelyhes minta, zenei harmónia,
eltévedt ember, emelőhorog, érseki harang, Solymár*

reformátusok	<i>kelyhes minta</i>
köpeny	<i>emelőhorog</i>
Kalocsa	<i>érseki harang</i>
Kőszeg	<i>harangozás 11 órakor</i>
láp	<i>eltévedt ember</i>

Minden helyes kifejezés 1 pont.

Adható: 5, 4, 3, 2, 1, 0 pont.

15. Melyik felekezethez tartozhat a szöveg alapján a mottó első, illetve második oszlopa, ha egy harang felirataként jelenik meg? (Mottó, 6. bekezdés)

1. oszlop: *katolikus (latin nyelvű)* – 2. oszlop: *református (magyar nyelvű)*

A két helyes válaszáért 1 pont.

Adható: 1, 0 pont.

A köznapi szövegalkotási feladat (A vagy B) minősítésének szempontjai és értékelése

A) Érvelés

Az E-naplóról

Az e-napló semmiképpen nem pótolhatja sem a szülő-gyermek, sem a pedagógus-gyermek, sem a szülő-pedagógus közötti személyes kapcsolatot, nem helyettesíti a kölcsönös bizalmon alapuló kommunikációt. Használjuk tehát arra, amire való: tekintsük az adminisztrációt megkönnyítő, a gyors és megbízható információáramlást lehetővé tevő eszköznek. Semmiképpen se várjunk azonban csodát tőle!

Tajti Éva

Forrás: <http://www.koloknet.hu/iskola/meres-es-ertekeles/a-tanulo-ertekelese/amit-az-elektronikus-naplolorol-tudni-erdemes/>

Foglaljon állást a fenti idézettel kapcsolatban! Vizsgálja meg, hogy milyen változást eredményez az elektronikus napló bevezetése a diák és a szülő számára! A digitális napló általános bevezetését támogató vagy elutasító állásfoglalását 3-4 érveléssel támassza alá!

VAGY

B) Gyakorlati szövegműfaj

Vitaindító a szemétszigetéről

A 20. századi környezetszennyezés egyik meglepő eredménye, hogy a Föld különböző vízfelületein összefüggő hulladékszigetek keletkeztek. A legnagyobb szemétdomb a Csendes-óceán felszínén helyezkedik el. Két, egymástól különálló részből tevődik össze: Japánnál a Keleti szemétfolt, a Hawaii-szigeteken pedig a Nyugati szemétfolt található. A sziget összegzett átmérője nagyjából 2500 kilométer, területe több magyarországnyi, mélysége pedig nagyjából 10-30 méter. Becsült tömege 100 millió tonna.”

További tények:

- Felfedezés éve: 1997.
- Műholdról nem látható.
- ENSZ becslése: 46 000 műanyag tárgy / km² lebeg.
- Évente 1 millió tengeri madár és 100 ezer tengeri emlős pusztulását okozza.

Forrás: <http://www.zoldmuzeum.hu/szemetsziget-a-csendes-oceanon>

Írjon vitaindítót egy diákköri konferenciára a szemétszigetek kezelésének szükségességéről és lehetőségeiről! A lehetőségek felvázolása és saját véleményének megfogalmazása mellett utaljon a fenti idézet adataira is!

A köznapi szövegalkotási feladat szövegének terjedelme 120-200 szó legyen.

A) Érvelés

A feladatra összesen adható: 10 pont, a következő szempontok szerint:

- A változást elemző állásfoglalásért adható: 0–3 pont.
- A 3-4 releváns érvert, példáért adható: 0–4 pont. A 4 pont 3 releváns, hatásos érv esetén is megadható, az értékelés alapja az érvek, példák ötletessége, hitelessége, meggyőző ereje.
- A megfogalmazás igényességéért adható: 0–3 pont.

A megoldás értékelése során nem elvárás a javítási útmutató érveinek szerepeltetése, minden más releváns érv elfogadható.

A javítás során a javító-értékelő tanár pipával jelölje, mely érveket, példákat fogadta el.

Lehetséges válaszelemek

- szülő és gyerek kapcsolatának bizalmon kell alapulnia.
- a szülőnek meg kell bíznia a gyermek célkitűzéseiben, döntéseiben, ugyanakkor a felelősség miatt rendszeresen ellenőriznie is kell azok helyességét.
- a gyermeknek igazodnia kell a szülők útmutatásához, elvárásaihoz.
- az iskola az élet előkészítése, ezért az életben betöltött szerepe igen nagy.
- a digitális napló a kor elvárásaihoz igazodó kapcsolattartási forma.
- egy technikai eszköz nem helyettesítheti a személyes kapcsolatokat.
- a technika nem helyettesíti a tanulói motivációt, a szülő odafigyelését, a tanár emberségét.

A digitális napló bevezetése melletti érvek

- gyors adminisztráció
- gyors tájékoztatói lehetőség diák és szülő számára
- a szülő tájékoztatója nem függ a diák akaratától
- gyors közbeavatkozást tesz lehetővé a szülő számára
- sok egyéb funkció is elérhető a program segítségével
- környezetkímélő kommunikációs forma
- nem kell tartani a napló eltűnésétől
- fejleszti a szülők és a tanárok digitális kompetenciáját

A digitális napló bevezetése elleni érvek

- személytelen közlési forma
- szükségtelenné teszi a diák magyarázatát
- a diákokat az iskola befejezéséig gyerekként kezeli
- internet-hozzáférés kell
- kapcsolatotromboló hatása van
- csak osztályzatok alapján meghozott ítélet születik
- a szülő előbb tudhatja az osztályzatot, mint a diák
- fennáll a technikai hiba lehetősége
- a szülő és a tanárok digitális kompetenciája nem áll mindig azonos szinten a kor követelményeivel

B) Gyakorlati szövegműfaj

A feladatra összesen adható: 10 pont, a következő szempontok szerint:

- A vitaindító műfajának megfelelő tartalmi elemekért adható: 0–5 pont.
- A vitaindító gondolatmenetéért, felépítéséért adható: 0–3 pont.
- A vitaindító nyelvi minőségéért adható: 0–2 pont.

A javítás során a javító-értékelő tanár pipával jelölje az elfogadott műfaji tartalmi elemeket.

A konkrét feladat szempontjából az alábbi műfaji és tartalmi elemek értékelhetőek. Nem elvárás mindegyik elem!

- utal a kommunikációs helyzetre („*Konferenciánk témája...*”)
- problémafelvetés, a probléma aktualitása:
a szemétszigetek kialakulása, kutatása, következményei, kezelése; mikor jelentkezett a probléma (*XX. századi probléma, 1997-től ismerjük*); kik foglalkoztak vele korábban (*ENSZ*); miért fontos ma a kérdés (*súlyosbodik a helyzet, az állatállomány pusztulása természetvédelmi és élelmezési kérdéseket is felvet*)
- több álláspontot is bemutat, elfogadja a különféle nézetek releváns voltát (megoldás lehet a szemét keletkezésének megállítása, pl. strandolók, települések szemétkezelése, hajózás ellenőrzése; speciálisan kialakított hajók építése az összegyűjtésre)
- cél(oka)t fogalmaz meg
- meghagyja a megoldások kibontását a vitázó feleknek: nem dönti el, hogy mi lenne a megoldás, de utal a lehetőségekre (kifejtés nélkül)
- a várhatóan megjelenő kérdésekre koncentrálnak: feltehet kérdéseket, amelyeket nem válaszol meg (*Miért keletkeztek? Miként lehet megoldani a problémát? Ki a felelős? Nemzeti vagy globális megoldásokat keressünk? A kutatásra, felderítésre koncentrálnak, vagy a megszüntetésre? Mi lesz a globális következménye, ha nem áll meg a növekedésük?*)
- saját érvek is megjelenhetnek („*Az ENSZ kutatásai alapján elsődleges feladatnak tartom a tengeri élővilág védelmét, elsősorban a megelőzésre helyezve a hangsúlyt.*”)

- pártatlan: nem cáfol meg előre lehetőségeket
- nyitott szöveggént működik: felvet témákat, amelyek megjelenhetnek a konferencián
- feszültséget kelt a befogadóban: záró mondata érdeklődést kelt a hallgatóságban („A következő felszólalásokból válaszokat kaphatunk korunk súlyos kérdéseire.” „Új lehetőségeket vetnek majd fel a meghívott előadók.” A konferencia végére új szemlélettel közelíthetünk a témára.”)

II. MŰÉRTELMEZŐ SZÖVEGALKOTÁS

A műértelmező szövegalkotás minősítésének szempontjai és értékelése

Tartalom – összesen 25 pont a bázisszöveg és a feladat értése; tudáskeretének ismerete (vonatkozó tárgyi tudás, általános tájékozottság); a válaszelemek megfelelése a feladat szempontjainak, szövegbázisának; a problémaérzékenység, lényeglátás, tématarás, gondolatgazdagság, releváns példák, véleménynyilvánítás szerint	
21–25 pont	jó szövegértés; megfelelés a feladat szempontjainak; megfelelő tárgyi tudás; lényeglátás, releváns vélemény, értékítélet; legtöbb elemében helytálló, meggyőző kifejtés
16–20 pont	jó szövegértés; részleges megfelelés a feladat szempontjainak; kielégítő tárgyi tudás, lényeglátás, releváns vélemény, értékítélet; több elemében helytálló, meggyőző kifejtés
11–15 pont	bizonytalan szövegértés; bizonytalan tárgyi tudás és feladatmegoldás; néhány jó tartalmi elem; meg nem alapozott vélemény
6–10 pont	gyenge szövegértés; hiányos tárgyi tudás; közhelyes, erőltetett vélemény
0–5 pont	feltűnő szövegértési hibák; tárgyi tévedések; többségükben felületes, tartalmatlan közlések

Szövegszerkezet – összesen 5 pont a felépítés (gondolati íve, logikája, a műfajnak való megfelelés); a szerkezet (koherencia, arányosság, tagolás, terjedelem) szerint	
4–5 pont	tudatosan felépített gondolatmenet; arányos szerkezet; elvárt terjedelem
2–3 pont	rendezett gondolatmenetre törekvés; aránytalan vagy erőltetett szerkezeti egységek
0–1 pont	azonosíthatatlan, bizonytalan gondolatmenet; szövegtagolási hibák, hiányok; elvárt alatti terjedelem

Stílus – összesen 5 pont a nyelvi regiszter, a stílus, a szókincs szerint	
4–5 pont	megfelelő nyelvi regiszter; választékos, gördülékeny megfogalmazás; gazdag, pontosan alkalmazott szókincs
2–3 pont	választékosságra törekvés; szókincsbeli pontatlanságok, töredékes előadásmód
0–1 pont	igénytelen nyelvhasználat; nyelvi-stilisztikai hibák, szegényes szókincs

Nyelvhelyesség – összesen 5 pont a köznyelvi normának való megfelelés szerint	
<i>4–5 pont</i>	legföljebb 1 nyelvhelyességi hiba (súlyosságától függően)
<i>2–3 pont</i>	2-3 nyelvhelyességi hiba
<i>0–1 pont</i>	több nyelvhelyességi hiba

Egy mű értelmezése

Olvasa el Johann Wolfgang von Goethe (1749–1832) versét, majd értelmezze a művet! Értelmezésében térjen ki a műfaj sajátosságaira és a szerkezetre is!

Johann Wolfgang von Goethe: *A rémkirály*

Ki vágat a szélben, az éjen át?
Egy apa az, ő viszi kisfiát.
Karjában tartja gyermekét,
átadja teste melegét.

– Fiam, mért bújsz az ölembe, ki bánt?
– Apám, nem látod a rémkirályt?
Koronája fehérlik, uszálya suhan.
– A köd gomolyog, csak a köd, fiam.

„Jöjj hát velem, édes gyermekem!
Játszhatsz gyönyörűen énvelem,
mutatok majd tarka virágokat,
s anyám arany ruhákat ad.”

– Apám, jaj, apám, mondd, hallod-e már,
mit ígér suttogva a rémkirály?
– Fiam, csak csitt, ne mozogj, ne beszélj:
száraz avart zizzenti a szél.

„Most, szép fiú, jó fiú, jössz-e velem?
A lányaim ápolnak majd szeliden.
Már járják az éjben a táncaikat,
s álomba táncolnak, dúdolnak.”

– Apám, jaj, apám, nézd, ők azok,
a rém-királykisasszonyok!
– Látom, fiam, ott fehérlenek
a sűrű sötétben a vén fűzek.

„Szeretlek, a szépséged ingerel:
eljössz, vagy erővel viszlek el.”
– Apám, most bántott, jaj, de fáj!
Mégfog, nem ereszt a rémkirály!

Borzongva az apa üget tovább,
karolja nyöszörgő kisfiát,
a ház kapuján bajjal bedobog:
karjában a gyermek már halott.

Vas István fordítása

Forrás:[http://www.magyarulbabelben.net/works/de/Goethe, Johann Wolfgang von/Der Erk%C3%B6nig/hu/10888-A_r%C3%A9mkir%C3%A1ly](http://www.magyarulbabelben.net/works/de/Goethe,_Johann_Wolfgang_von/Der_Erk%C3%B6nig/hu/10888-A_r%C3%A9mkir%C3%A1ly)

Lehetséges válaszelemek

Figyelem! A javítási útmutatóban közölt tartalmi elemek nem kötelezően elvárt válaszelemek. A javító tanár alapvetően a dolgozat gondolatgazdagságát és világos gondolatmenetét értékeli. Nem elvárás az útmutató szakmai nyelvének használata sem.

A jónak minősített, elfogadott válaszelemeket a javító tanár pipával jelezze.

- A szöveg ballada.
- A ballada sajátossága, hogy mindhárom műnem elemeit integrálja:
  - epika: narrációval kezdődik és zárul
  - líra: a verses forma és az érzelmi reflexiók túlsúlya
  - dráma: párbeszédes formában, jelenetező struktúrával építkezik
- Kihagyásos szerkezetű; nem jelzi, hogy ki beszél, az olvasónak kell kiegészíteni a szöveget.
- Az első és utolsó versszak narráció (keretes szerkezet).
- A 3., 5. és 7. versszak 1–2 sora a rémkirály szövegét idézi. Az idézőjeles megoldás belső látomásként hallatja a mondatokat.
- A gyermek 5 megszólalása és az apa 4 megnyilatkozása hagyományos jelöléssel érzékeltetik azok hallható, valós hangzását.
- A keretes szerkezet mellett párhuzamos szerkesztésű a ballada, amennyiben a látvány és a látomás egymásba játszását vizsgáljuk.
- Három jellemző hangnem olvasható ki:
  - A narrátor leíró jellegű mondatai patetikus kifejezésekkel érzékeltetik az elbeszélő együttérzését (*borzongva, kisfiát, gyermekét, vágat*).
  - A fiú és az apa drámai, félelmet sugárzó mondatai erősítik a tragikus hangulatot.
  - A rémkirály – a halál allegorikus figurája – lírai, dalszerű megszólalása lassan vált át fenyegető, érzelemmentes, parancsoló felszólítássá (*játszhasz – álomba táncol – erővel viszlek el*).
- A megszólítások utalnak a szereplők viszonyára:
  - A fiú és az apa minden párbeszédelemben megszólítják egymást, azonos kifejezést használva (*apám, fiam*),
  - A rémkirály megnevező gesztusai csökkenő intenzitást mutatnak: *gyermekem, fiú*, megszólítás nélkül.
- Az idő (*éj*) és a tér (*száraz avar, fák*) a tragédia bekövetkezésére utalnak.
- Arany János a *Szondi két apródjában* alkalmaz hasonló szerkesztést (versszakonként váltakozó történetelem, a csábítás változó technikája – Goethe: Rémkirály; Arany János: a követ).
- Franz Schubert használta fel a szöveget egy Liedhez (dal).
- Verstani szempontból páros rím, változatos hosszúságú sorok (8–12), jambikus lüktetésű; legpergőbb sora a 7., amely csupa anapestusból építkezik. A jambikus lüktetés felidézi a drámai jambust, ám a téma miatt nem ragaszkodik a 10 szótaghoz; a szabálytalan szótagszám a rémképek áradását, a betegségből adódó bizonytalan érzékelést sugallják.
- Versmondattan szempontjából változatos felépítésű a szöveg: kérdések, felkiáltások, felszólítások ellenpontozzák a kijelentéseket, ezzel fokozva a feszültséget, erősítve a drámai hatást.
- A gyermek anaforikus megszólalásai (*apám*) a félelem kifejezői.
- A megszólítások ismétlődő lexikális vonatkozásai ellenpontozzák a szereplők gyors helyváltoztatását (*vágat*).
- A zárlat tragikus voltát a mozgás megszűnése, a megérkezés pillanata is jelképezi.

Két mű összehasonlító értelmezése

Hasonlítsa össze a következő két történetet a mesében megjelenített probléma, a főszereplők és a mese tanulsága szempontjából! Térjen ki a mese műfaji sajátosságaira és az elbeszélés módra is!

Kányádi Sándor: *Krumplis mese*

Volt egy szegényember
meg a felesége.
Krumplit ettek minden
áldott nap ebédre.

Ebédre még hagyján,
reggelre se volt más.
Hogy még a tövét is
járná meg a rontás.

De bizony ne járja,
vette védelmébe
a krumplit a szegény
ember felesége.

Ha krumpli se volna,
fölkopna az állunk.
Így hát, édes uram,
krumplit vacsorázunk.

Okos egy menyecske
volt a szegényasszony,
tudta az urára
hogyan s miképpen hasson.

Nem árt, édes uram,
kendnek is azt tudni,
hogy Burgundiából
jött hozzánk a krumpli.

Hát ezért legalább
ünnep- és vasárnap
nevezzük illendően
mi is burgonyának.

Hétköznap, amikor
sok az ember dolga,
akkor kérdezheti:
kész-e a pityóka.

Nyár elején a még
zsenge-friss gumókat
becézte az asszony
földimogyorónak.

minden étkezéskor
mással traktál engem.

Ha nem tudnám, észre
se venném, hogy krumpli;
nem tudnám a főztjét
sohase megenni.

Levesnek, tokánynak,
sültnek, körítésnek,
ahogy ő készíti,
meg nem enni vétek.

Így beszélt az ura,
az egész környéken
nincsen olyan asszony,
mint a feleségem.

Kivált a paprikást
ahogyan csinálja,
arra még a síri
holt is hazajárna.

A harangozónak
sincs minálunk dolga:
az illattól kondul
a harang is szóra.

Egyszer a király is,
akinek szakácsa
beteg volt, megjelent
krumplipaprikásra.

Megnyalta az ujját
őfelsége, s nyomba
ültette az asszonyt
urastól hintóba.

Azóta a király
s az udvari népek
burgonyát, pityókát,
krumplit pecsenyéznek.

A bánatos kiráyhylány kútja, 1972

Nemcsak eszes asszony,
ügyes is a lelkem,

Az álmos asszony

Népmese

Volt egy embernek egy álmos felesége. De az olyan volt, hogy még állva is elaludt. Csak szidta az ura szépen is, csúnyán is.

– Hallod-e, majd megjáród te, hogy örökké alszol. Hallottam már én egy nagyon álmos asszonyról, az is mindég aludt, oszt a gonosz szellemek kicserélték. Majd meglásd, te is úgy leszel! No, de mindegy, most nem alszol, hát ott van az a kis kapálnivaló, együtt megkapáljuk.

Mit volt mit tenni, az álmos asszony ment az urával, kapálgattak. Mikor meghúzták a déli harangszót, leültek enni, de az álmos asszonynak a kenyér a szájában maradt, úgy aludt el. Ledőlt, elaludt.

A szegény ember evett tovább.

– Ej, hagyom már, nem költöm fel, majd megkapálgatok estig.

Meg is kapálgatott a szegény ember estig, de a felesége még akkor is úgy aludt, hogy a kenyér, szalonna a szájában. Mérges lett a szegény ember, mert elfáradt.

– No, itt hagylak, asszony, én biz fel nem költelek, aludd ki magad!

Otthagya.

Otthon elvégezte az esti dolgot, lefeküdt, de azért nem bírt aludni.

Majd éjfél tájban ébred fel az álmos asszony, tapogatódzik.

– Jaj, hát hol vagyok? Hol vagyok? Jézus, Mária, ki vagyok cserélve. Jól mondta az uram. Jaj, végem, most már mi legyek? De hátha mégse? Hogy tudjam meg az igazat? Mindegy, hazamegyek, bekiáltok az ablakon, megkérdzem, hogy „Károly, otthon van-e a feleséged?” Ha otthon van, akkor nem én vagyok, de ha nincsen, akkor én vagyok.

Botorkál a sötétségben, hazaér.

– Károly, otthon van-e a feleséged?

– Itthon biz az, már alszik.

– No, ugye, mondtam, hogy nem én vagyok? Jaj, jaj!

Ríva ment ki az udvaron.

Az ura az ablakból nézte, utánaszólt.

– Gyere vissza, te álmos asszony, hisz te vagy az!

Forrás:

Kányádi Sándor: *A bánatos királylány kútja*. Kolozsvár, Kriterion könyvkiadó, 1972.

<http://mek.niif.hu/02600/02673/html/vers0807.htm>

Az álmos asszony, http://www.3szek.ro/load/cikk/64671/az_almos_asszony_magyar_nepmese

Lehetséges válaszelemek

Figyelem! A javítási útmutatóban közölt tartalmi elemek nem kötelezően elvárt válaszelemek. A javító tanár alapvetően a dolgozat gondolatgazdagságát és világos gondolatmenetét értékeli. Nem elvárás az útmutató szakmai nyelvének használata sem.

A jónak minősített, elfogadott válaszelemeket a javító tanár pipával jelezze!

- A mesék középpontjában két jellegzetes típus áll: a derék asszony és a rest asszony. A mesék a két típust a mesére jellemzően egy-egy konkrét helyzet, probléma legyőzésében mutatják be.
- Mindkét mese köznapi világban játszódik, a szereplőknek nagyon köznapi problémával kell megküzdeniük: az egyikben az egyhangú táplálékkal, a másikban a lustasággal. Mindkettő

hátterében ugyanaz a társadalmi probléma rejlik, a szegénység, amelyet azonban a két történet elfogad, mint amin nem tud változtatni.

- Mindkét mese szereplője hétköznapi, paraszti házaspár. A szereplők nem a világon és a világban elfoglalt helyükön akarnak változtatni, hanem az életüket nehezítő két hozzáálláson: a férj egyhangú étel miatti dohogásán, illetve az álmos asszony lustaságán.
- Mindkét mese a tréfát teszi a nevelés eszközévé. A *Krumplis mesében* az asszony, az *Álmos asszonyban* a férj akarja ezzel jobb belátásra bírni házastársát. A *Krumplis mese* tréfája játékos, hátterében „a valóságot a szemlélő alkotja” filozófiájával, a nyelv és a cselekvés valóságot átalakító erejével. A *Krumplis mese* okos felesége ezzel igyekszik oldani a helyzet nehézségét. Az *Álmos asszony* férje a mese eleji indulatában szándéka szerint komoly pedagógiai módszerekkel akar hatni: rémisztgetéssel, munkával, magára hagyással. A módszer a megvalósulásban, az asszony átélése által válik félig tréfává.
- A nevelés mindkét mesében sikeresnek látszik. A *Krumplis mesében* a férj nemcsak belemegy az asszony kínálta játékba, de egyre büszkébb és elégedettebb is ezzel. (A mese játékoságát külön pikánssá teszi, hogy az elbeszélői szándék szerint a versnek pajzán olvasata is lehet, ami a népköltészetben – dalokban és mesékben egyaránt – gyakori.) Az *Álmos asszony*-beli feleséget a szokatlan helyzet szokatlan szellemi tevékenységre készíti: az önazonosságról való tréfás elgondolkodásra. A próba, amivel igazolni akarja kilétét, egyszerre ravasz és groteszk.
- Mindkét mese a nőt állítja a középpontba. A két mese két asszonya szembeállítható egymással: a dolgozó és találékony feleséggel szemben a dologtalan, lusta asszony még butának is látszik. A két asszony viselkedése váltja ki a férjek történetben elbeszélő reagálását: az okos asszonyt férje elismeréssel jutalmazza, büszke rá; a lusta asszonyt férje meg akarja változtatni.
- Mindkét elbeszélés alkalmazza a mesék gyakori szerkesztőelvét, az ismétlést és a fokozást. A *Krumplis mese* tréfás megoldásának épp az a lényege, hogy az ismétlés monotóniáját, először a megnevezések, majd az ételek variációival teszi változatosabbá. Így válik a játék a mindennapok egyhangúságát feloldó eszközzé. Az *Álmos asszony* feleségének is monoton módon ismétlődik az elalvása, mígnem szokatlan helyzete nem készíti őt változásra, aktivitásra.
- Mindkét mese reális világban játszódik, nincsenek csodás elemek, mesebeli lények, különleges adottságokkal rendelkező szereplők. A tündérmesével, csodamesével szemben a tréfás mesékhez sorolhatóak a mese műfaján belül, sajátosságaik ebből a mesei alműfajból fakadnak.
- Mindkét mese elbeszélésében keverednek a józan és a groteszk elemek. A két mese befejezése józan üzenet. A *Krumplis mese* végén a sanyarú külső körülményeken felülemelkedni tudó ember elnyeri a boldogságot. Az *Álmos asszonyban* az elidegenedett férj és feleség egymásra talál.
- A groteszk lényege, hogy a tréfás mesék a csodát nem veszik komolyan, nem fogadják el, ellentétben a tündérmesével. Így válik a tündérmesében szokásos csodabefejezés, a meggazdagodás, a királyságba jutás groteszk humorforrássá a *Krumplis mese* túlzó befejezésében. Így válik a csodamesékben büntetésként, átokként megjelenő átváltozás az *Álmos asszonyban* egyszerű, de hatásos nevelési eszközzé.
- Mindkét mese elbeszélőmódjára az élőszóbeli közvetlenség és a népies nyelv jellemző a formai különbözőség ellenére (vers, próza). A *Krumplis mese* elbeszélője változik a mű során: a vers második felében a külső elbeszélő szerepét átveszi a történet büszke férfi szereplője.

A három feladat helyesírásának és írásképének értékelése

Helyesírás – összesen 8 pont a helyesírási normának való megfelelés szerint. A hibatípusokat a Javítási-értékelési útmutató melléklete közli.	
<i>8 pont</i>	nincs súlyos hiba; biztos központosítás
<i>6–7 pont</i>	legföljebb 1 súlyos hiba, 1-2 enyhe hiba; biztos központosítás
<i>4–5 pont</i>	legföljebb 2 súlyos hiba, 2-3 enyhe hiba; bizonytalan központosítás
<i>2–3 pont</i>	több súlyos és enyhe hiba; gyakori központosítási hibák
<i>0–1 pont</i>	nagyszámú súlyos helyesírási hiba; jellemzően hibás, hiányos központosítás

Kirívóan rövid műértelmező szöveg esetében (300 szó alatt) a helyesírás csak legalsó (0-1) pontos sávban értékelhető, azaz maximum 1 pontot kaphat.

Íráskép – összesen 2 pont a szöveg rendezettsége, olvashatósága, az olvasó szempontjának figyelembe vétele, a forma kulturáltsága szerint kétszer 1 pont adható	
<i>0–1 pont</i>	az olvashatóságra, az áttekinthető külső formára
<i>0–1 pont</i>	a kulturált javításra és a kulturált ékezethasználatra

MELLÉKLET

A/ A helyesírási hibatípusok

1. Súlyos hiba

- a mássalhangzók időtartamának hibás jelölése közhasználatú szavakban
- a mássalhangzótörvényekből eredő hibák
- a kis- és nagy kezdőbetű tévesztése közhasználatú tulajdonnevekben (pl. *Magyar Tudományos Akadémia, Természet Világa*), melléknevekben és egyelemű tulajdonnévből képzett melléknevekben (pl. *francia, balatoni, adys*)
- az igekötős igék hibás egybe-, illetve különírása
- a *leg-* és a *-féle, -szerű, -képpen* stb. szóelemek különírása a szótótól
- a tagadószó egybeírása az igével, tagadott szóval, tagadott kifejezéssel
- az *ly-j* tévesztése, hiánya, kiejtés szerinti jelölése
- a felszólító módú igealakok hibái
- a közhasználatú szavak elválasztásának hibája
- a mondatkezdő nagybetű tévesztése

2. Enyhe hiba

- minden egyéb hibatípus

B/ A szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibák jelölése

- Tartalmi hiba: a *hibás rész* aláhúzása egy vonallal
- Szöveg- és mondat szerkezeti hiba: a *hibás rész* aláhúzása szaggatott vonallal
- Nyelvhasználati hiba: a *hibás rész* aláhúzása hullámos vonallal
- Nyelvhelyességi hiba: a [*hibás rész*] kijelölése szögletes zárójellel (pl. *bemegyek a házba[n]*)
- Hiányzó bekezdés jele: fordított Z betű
- Fölösleges bekezdés (álbekezdés) jele: áthúzott fordított Z betű
- Szövegbeli hiány jele: √
- Szórend, mondatrend, a bekezdések sorrendje: 1. 2. 3.
- Logikai hiba, ugrás a mondatok (tagmondatok) között: →
- Logikai hiba, ugrás a bekezdések (a szöveg nagyobb egységei) között: ↓
- Logikai vagy nyelvi ellentmondás: ↔
- Egybeírás jele: | alul-fölül domború félkörrel
- Különírás jele: | alul-fölül homorú félkörrel
- A helyesírási hibák jelölése: súlyos hiba 2 vonalas aláhúzással; enyhe hiba 1 vonalas aláhúzással.